

1801. gada martā sešdesmit gvardes virsnieki, kurus vada bijušais Vidzemes, bet tobrīd jau Pēterburgas ģenerālgubernators grāfs Pēteris Ludvigs fon der Pālens, iebrūk Lielkrievijas ķeizara pili Pēterburgā un nožņaudz šīs valsts ķeizaru, nabaga kuprīti Pāvilu I. Tā sākas 19. gadsimts Krievijas impērijā, līdz ar to arī Rīgā un visā Vidzemē.

Nelaikā mirušais kuprītis uz brīdi kļūst par tā laika Krievijas ķeizarienes simbolu, iemiesodams sevī šīs valsts būtību. Bet, ja jau tā – tad viņam jāatdzimst. Kaut vai ļaužu prātos un darbos.

Troni kāpj divdesmit četrus gadus vecais kuprīša Pāvila dēls – skaistais, staltais Aleksandrs, kurš, mēģinādams izskaidrot notiekošo, talkā ņem misticismu, līdz aizraujas ar to aizvien vairāk un mūža nogalē pats kļūst par šīs savas apsēstības upuri. Bet Pēteris fon der Pālens, pavēris Aleksandram ceļu uz troni, drīz vien pazūd no vēstures skatuves.

Tiesa, nepilnus trīsdesmit gadus vēlāk, kad Aleksandrs jau miris un Krievzemē valda Nikolajs I, par Baltijas ģenerālgubernatoru tiek iecelts grāfa radnieks – barons Karls Magnuss fon der Pālens. Tas ir smags laiks. Ar neražas un bada gadiem. Ar muižnieku pieprasītām karatiesām un ķeizara prasībām muižniekiem uzlabot zemnieku stāvokli. Ar zemnieku nemieriem un pāriešanu pareizticībā, ar viņu sapņiem par “siltajām zemēm” un nežēlīgu pāršanu tepat tēvzemē.

Sešpadsmit gadus, kalpodams Viņa Majestātei, Karls fon der Pālens nenoliedzami vairo Rīgas turību, tās iedzīvotāju labklājību un zināšanas. Līdz pilsēta pilnībā atkopjas pēc 1812. gada lielā ugunsgrēka, kad, izpildot ģenerālgubernatora, ģenerāļa fon Esena, pavēli, vienā vienīgā naktī no 11. uz 12. jūliju tika nodedzinātas Maskavas un Pēterburgas priekšpilsētas.

Toreiz, gaidot uzbrukumu Rīgai, Johans fon Esens pēc krievu sakāves 7. jūlijā pie Iecavas nosūtīja izlūkos pulkvedi Tīdemani ar trim kartītēm – sarkanu, zaļu un melnu. Sarkanā nozīmēja, ka Rīgai briesmas nedraud, zaļā, ka ienaidnieks tuvojas, melnā, ka briesmas novērst nav iespējams un, lai pilsētu glābtu, jānodedzina tās priekšpilsētas.

Tidemanis, ieraudzījis viņpus Daugavai pie Ķekavas lopu bara saceltos puteklus, drošs paliek drošs, nosūta ģenerālgubernatoram melno kartīti.

Ģenerālgubernators fon Esens, būdams pārliecināts, ka tūlīt piepildīs Napoleona reiz dusmu lēkmē izkliegtie draudi par Rīgas nodežināšanu, gatavojas pilsētu aizstāvēt, tāpēc pavēl aizdedzināt Maskavas un Pēterburgas priekšpilsētas.

Ugunsgrēks plosās visu nakti, bet krāsmatas kūp vairākas dienas. Tās kūp arī vēl tad, kad maršala Žaka Etjēna Žozefa Aleksandra Makdonalda korpuss līdz ar ģenerāļa Grāverta komandēto prūšu divīziju, kuru gaidīja dodamies uzbrukumā Rīgai, jau sen pagājuši pilsētai garām, padzenot krievus ne tikai no Jaunjelgavas un Jēkabmiesta, bet ieņemot arī stratēģiski svarīgo Dinaburgu. Pie Skaistkalnes paliek vien ģenerāļa Kleista vienība, kas visu vasaru apdraud rīdzinieku mieru.

Vēlāk noskaidrojas, ka ugunsgrēkā nodegušas 782 ēkas ar visu iedzīvi, atstājot bez pajumtes un iztikas 6882 cilvēkus, neskaitot tos vairāk nekā pussimtu, kas gāja bojā liesmās. Vairums no tiem bija bērni un sirmgalvji.

Atstādināts no amata, kā arī nespēdams piedot sev šo kļūdu, Johans Magnuss fon Esens pēc gada Baldonē nošaujas, bet ugunsgrēkā cietušie, kādreizējie Maskavas un Pēterpils priekšpilsētu iedzīvotāji – latvieši, poļi, krievi, leiši un žīdi – saprot, ka vienīgais veids, kā šajā pilsētā pasargāt sevi no patvaļas un tikt pie turības, ir kļūt par vāciešiem. Jo Rīga, tāpat kā visa Lielvidzeme, patiesībā vēl arvien pieder vāciešiem, kaut arī jau ilgāk par gadsimtu atrodas Krievijas impērijas sastāvā.

Bet, kamēr Rīgas latvieši, poļi, krievi, leiši un žīdi palēnām pārtop par vāciešiem, Vidzemes zemnieki piedzīvo veselās divas brīvlaišanas pēc kārtas. Pirmo – 1819. gadā, ko viņu dzimtkungi nekautrēdamies dēvē par ienesīgu veikalu starp muižniecību un kroni. Otro – 1849. gadā, ko tie paši dzimtkungi landtāgā nosauc par cirvi pie muižniecības saknēm un ķeizars Nikolajs I sākumā apstiprina tikai uz sešiem gadiem.

Bet pēc tam, kad daudzi jo daudzi Vidzemes zemnieki būs pazaudējuši gan zemi, gan tēvutēvu mājas, viņiem neatliks nekas cits kā paļauties vienīgi pašiem uz sevi. Un tā, paļaujoties uz sevi, palēnām modīsies tauta gan laukos, gan pilsētās. Modīsies tie, kas vēl nebūs pārtapuši vai neiedomāsies, ka ir pārtapuši par vāciešiem. Sākumā to pulciņš būs gauži niecīgs, vēlāk taps aizvien varenāks.

Latvieši sāks alkt pēc turības un, lai pie tās tiktu, kļūs aizvien uzņēmīgāki, darbigāki, mērķtiecīgāki. Un reizē arī alkatīgāki, savtīgāki, kašķīgāki.

Paaudžu paaudzēs cietuši gan trūkumu, gan pazemojumu, tagad viņi meklēs jaunas dzīves aizsākumu senču pilīs, kurās, viņuprāt, reiz valdījis īstens taisnīgums, laime un liksmība. Turklāt, izmācījušies par ķesteriem vai skolmeistariem un patiesi ticēdami Vienam Vienīgajam Dievam, viņi tomēr mēģinās radīt paši savus dievus. Tāpat kā, meklējot šodienas izskaidrojumu leģendās par pagātņi, viņi vienlaikus radīs arī leģendas paši par sevi.

Bet iepretī iztēles uzburtajām ainām par sen zudušo paaudžu drosmi, čaklumu un tikumu viena no 19. gadsimta būtiskākajām leģendām būs tieši leģenda par viņu pašu alkām pēc varas un bagātības. Leģenda par to nebrīvi, ko rada brīvība, un nabadzību, ko rada bagātība. Leģenda par cilvēku ceļu laikā, ko tik bezgala grūti izprast un vēl grūtāk izskaidrot.

Vārdu sakot, leģenda, kas mūsdienās plašāk pazīstama kā stāsts par Rīgas kuprīti.

Sieviete un bērns

Kaut kur raudāja zīdainis.

Vairākas nedēļas nebija lijis. Zaldātiem atlika vien piegrūst lāpas pažobelēs iekārtajiem salmu vainagiem, kas bija mērcēti piķī, lai liesmas tūlīt sāktu laizīt namu sienas. Rūkdami dega izkaltošie skaidu jumti, un šajā pusnaktis stundā Maskavas priekšpilsētā ar katru mīļu brīdi kļuva gaišāks. Tāda pati iesārta blāzma zem melna dūmu mākoņa vīdēja arī ziemeļrietumos. Tur dega Pēterburgas priekšpilsēta. Vējš līdz ar tumsas iestāšanos pieņēmas spēkā, tāpēc liesmas, pārmezdamās no ēkas uz ēku, draudīgi tuvojās tai zaldātu vienībai, kas jau laikus bija sūtīta padzīt no mājokļiem priekšpilsētas iedzīvotājus.

Kaut kur raudāja zīdainis. Raudāja spalgi un skaļi.

Pusnaktī no miega izrautie ļaudis sākumā nesaprata, kas notiek, bet, kad atjēdzās, kareivji tikai ar grūtībām spēja tos novaldīt. Lamājās vīri, mēģinādami pēdējā brīdī pakert līdzī kaut ko no iedzīves. Vaimanāja sievas, ģērbdamas bērņelus un siedamas paunās segas. Bez skaņas bezzobainās mutes vārstīja veči un vecenes, taustīdamies gar pašu rokām reiz celto ēku sienām. Bet uguns pa to laiku rūkdama nāca aizvien tuvāk. Un tad, apjēguši savu bezspēcību, ļaudis sāka kliegt. Apjēguši to, kas notiek, un to, kas viņus gaida nākotnē, cilvēki kļiedza no bailēm, izmisuma un šausmām.

Jo liesmas vairs nebija valdāmas.

Vienīgi vecais, sirmais majors, kurš šajā tveicīgajā 1812. gada naktī no 11. uz 12. jūliju komandēja Rīgas priekšpilsētu dedzināšanu, centās saglabāt vēsu prātu. Tomēr tas nenācās viegli.

Vēl pirms piecām dienām viņš kopā ar savu vienību ģenerālleitnanta Levisa of Menāra komandēto 5700 vīru sastāvā bija pametis Mītavu, lai dienu vēlāk pie Iecavas stātos pretī prūšu ģenerāļa Grāverta vienībām. Tā sagadījās, ka majora zaldāti tika izvirzīti avangardā un jau pirms pusdienām pie vietējā, no milzīgiem iesārtiem laukakmeņiem celtā kroga stājās pretī ienaidniekam. Pēc īsas apšaudes abas puses devās tuvciņā, kuras laikā majors zaudēja trīs no saviem vīriem un vairāki tika ievainoti. Tā kā arī viņa karavīri cīnījās varonīgi un majors pats vienu no prūšiem nolika uz mūžīgiem laikiem, bet vismaz divus pamatīgi sadūra, tad zaudējumi abās pusēs acīmredzot bija līdzīgi. Salūvējot viens otram par kaujas laikā izrādīto varonību, pretinieki atkāpās. Bija jau arī pēdējais laiks – kamēr viņi tur kāvās, krievu galvenie spēki izvietojās Iecavas upes labajā krastā, bet kreisajā – Grāverta artilēristi. Levis of Menārs, kas pēc tautības bija pa pusei skots, īstēni pa krievu modei trīsreiz sabučoja majoru pēc sekmīgā uzbrukuma un piekodināja gādāt par aizsardzību labajā flangā.

Pusdienlaikā uzbrukumā devās kavalērija, bet Grāverts no atklātas kaujas izvairījās, galvenokārt likdams strādāt artilērijai. Tas veco majoru darīja uzmanīgu. Un, kā vēlāk izrādījās, – ne velti. Jau pēc dažām stundām kreisajam flangam caur Lambartas muižu no aizmugures uzbruka ģenerāļa Kleista vienības. Nu beidzot arī Grāverts devās pretuzbrukumā, un Levis of Menārs, kas vēl nesēn bija bučojis majoru uz abiem vaigiem, atradās prūšu spīlēs.

Redzot panikā bēgam kavalēristus, kas zirgus bija pametuši Iecavas upē, sirmis karavīrs lika arī savējiem atkāpties. Ar pilnu uzkabi un bez steigas, jo pat muļķim bija skaidrs, ka šī kauja ir zaudēta. Pirms vēl prūši sāka apšaudīt lielceļus, kas veda uz pilsētu, viņš nakts melnumā nogādāja Rīgā savu vienību, kamēr pārējie līdz ar pašu ģenerālleitnantu bija spiesti meklēt apkārtceļus caur Sloku, tāpēc daudzi vēl tobrīd atradās kaut kur starp Lielupi un Daugavgrīvu.

Tikai kāds no tā visa labums! Pateicības vai pat ordeņa vietā, kas pienāktos par drosmi, attapību un savu karavīru dzīvības glābšanu,

viņš jau pēc divām dienām saņēma augstākās virspavēlniecības pavēli komandēt Rīgas priekšpilsētu nodedzināšanu.

Pavēle, protams, ir pavēle, no tās nekur netversies, tomēr pats trakākais – majors, kurš bērnību bija aizvadījis gandrīz tādā pašā priekšpilsētā, tikai tālajā Smoļenskā, nejuta ne mazākā naida pret šiem cilvēkiem, kas, izmisuma pārņemti, ar mietiem un kārtīm draudēja viņa zaldātiņiem. Drīzāk gan žēlumu un līdzcietību. Tas bija pavisam citādi nekā kaujas laukā, kur bruņoti vīri līdzīgā cīņā uz dzīvību un nāvi lēja asinis katrs par savu ķeizaru.

Vecais un daudz pieredzējušais oficiers pie sevis īgni purpināja:

– Kāpēc armija? Kāpēc vienmēr tos pašus draņķīgākos darbus uzgrūž nabaga zaldātiem?

Šis jautājums jau labu laiku viņam nedeļa mieru. It sevišķi pēc krievu kaunpīlās sakāves pie Fridlandes un tai sekojošā Tilzītes miera līguma, kurš tēvijai galu galā nesa vienus vienīgus zaudējumus.

Pirms daudziem gadiem, vēl būdams pavisam jauns leitnantiņš un vadīdams soda vienību, kas Vidzemē, Skultes, Liepupes un citās draudzēs pēra zemniekus, viņš svēti ticēja, ka tādējādi māca vietējiem paklausību un bijašanu pret kroni. Tagad majoram likās, ka aļojies. Jo, lai arī krietni citādāki nekā viņa pareizticīgie brāļi, piedevām vēl sveštautieši, šie cilvēki tomēr bija kristīti ļaudis un kur tas laiks kopš ķeizariskās majestātes pavalstnieki. Turklāt nepavisam ne sliktākie pavalstnieki. Bet varbūt tādas ķecerīgas domas šāvās prātā vien tāpēc, ka viņš pārāk ilgi bija dienējis šaipusē un, pats nākdams no mazturīgiem, ar Dieva svētību bija izsities dzīvē, pateicoties vien paša attapībai un centībai.

Steigšus pārmetis krustu, sirmais vīrs vēlreiz klusībā nomurmāja:

“Piedod, Kungs, bet kāpēc tā vietā, lai sargātu tēviju...”

Nu labi jau, labi – viņš, protams, nodedzinās šo nolādēto priekšpilsētu, ja jau to prasa augstāki militāri apsvērumi. Tomēr ar nīknuma pārņemtajiem vietējiem iedzīvotājiem gan nekaros.

Vēja nestās liesmas vairs nebija valdāmas. Tās traucās no nama uz namu, bez žēlastības aprīdamas visu, kas trāpījās ceļā.

Nemaz nevajadzēja būt karalietās pieredzējušam, lai saprastu, ka šādos apstākļos nav iespējams izdedzināt štāba kartēs iezīmēto aizsargjoslu gar pilsētas mūriem. Liesmas vairs nebija valdāmas, tāpēc ugunsgrēks ātrāk nerimsies, kamēr nesadegs viss, kas vien deg. Skaidrs, ka drīz laimīgs būs ikviens, kurš sveikā tiks no šejienes laukā.

Pagriezies pret līdzās stāvošo raitnieku, majors pavēlēja tam nekavējoties uzmeklēt kādu no jātnieku policijas vienībām, kam pašlaik vajadzēja atrasties šaipus mūriem. Tas taču bija policijas pienākums – gādāt par kārtību degošajā priekšpilsētā un ļaut viņa rotai bez liekas kavēšanās izpildīt ģenerālgubernatora fon Esena pavēli.

“Galu galā katram jādara tas, ko tam atvēlējis Dievs,” majors vēlreiz pārmeta krustu, kamēr viņa zaldāti ar lāpām rokās skrēja no ēkas uz ēku.

Kaut kur, pavisam netālu, aizgūtnēm raudāja zīdainis.

Kādas no skata itin turīgas Maskavas priekšpilsētas iebraucamās vietas pagalmā stāvēja divas sievietes. Pareizāk sakot, stāvēja viena. Otra, vecākā, sakņupusi sēdēja uz tīnes, ko abas pēdējiem spēkiem nopat bija izvilkušas no mājas.

– Nāc, māt, – sacīja jaunākā.

– Nē, – strupī atcirta uzrunātā. – Man vairs nepietiks spēka. Ņem maisiņu un ej.

To sakot, viņa sniedza jaunākajai palielu, ziliem ziediem izrakstītā lakatā iesietu tīstokli. – Tur ir nauda un dārglietas. Viss, kas palicis.

– Ko? – meita nesaprata vai arī troksnī, kas valdīja visapkārt, lāgā nedzirdēja.

– Es tev saku – ej! Un sargā maisiņu...

– Nē, māt!

– No Dieva puses, neizlaid maisiņu no rokām! Tagad tas pieder tev.

- Nāc, – vēlreiz uzstāja meita, paņemdama saini.
- Nē, es palikšu, – vecā spītīgi atkārtoja. – Es palikšu!

Un dzirdot, kā sieviete to saka, bija skaidrs, ka viņa no tiesas vairs nespēj piecelties, lai dotos projām. Pēkšņi uzbrukusi nelaime bija ne tikai atņēmusi viņai spēkus, bet arī laupījusi jebkuru dzīvotprieku.

– Bet tu gan ej, citādi vēl sadegsi, – veca cilvēka ietiepībā sacīja sieviete, kas sēdēja uz tīnes. – Es palikšu. Mani neviens nekur vairs negaida. Viss, kas varēja būt, jau ir bijis.

– Māt...

– Nerunā preti! Ej! – viņa atkārtoja balsi, kas pieradusi izriķot un komandēt.

– Māt, es nevaru.

– Vari gan! Un galvenais – sargā maisiņu. Par laimi, tur nav tik maz, kā izskatās. Iesākumam pat tev pietiks.

Zīdāinis raudāja spalgi un aizelsdamies.

– Bērns! – pārsteigta iesaucās jaunā, it kā nupat to būtu izdzirdusi.

– Kāds tur vēl bērns, – māte nikni paraudzījās uz savu garo, kaulaino meitu ar atļukušajām ausīm un spīco degunu. Lai arī ģērbusies brunčos, tā drīzāk atgādināja puisieti nekā jaunu sievieti.

– Kāds vēl bērns. Bēdz, skrien! Paskaties, tūlīt sadegs viss, kas mums pieder. – Viņa norādīja uz iebraucamās vietas jumta kori, kurā jau dejoja liesmas.

Bet zīdāinis pa to laiku kļiedza aizvien skaļāk un skaļāk. Tas bija pavisam netālu. Tas bija turpat kaut kur līdzās.

– Bērns, – jaunā sieviete izmisusi atkārtoja.

Varēja redzēt, ka viņa šaubās – palikt pie mātes vai doties meklēt bērnu.

Gluži kā nojauzdams, ka beidzot sadzirdēts, mazulis raudāja vienā laidā. Neatņemdāms. Ar apbrīnojamu neatlaidību un neparasti žēli.

Sieviete satraukti skatījās apkārt, jo dūmos un troksnī nemaz nebija tik viegli saprast, no kuras puses skan raudas.

– Tā jau es domāju, – īgni sacīja vecā, – svešs kverplis tevi uztrauc vairāk nekā mūsu māja.

Viņa izskatījās nikna. Un, iespējams, pati nemaz nezināja, par ko īsti, jo diezin vai šādā brīdī pat Visuaugstais Dievs to zinātu.

– Bet, māt, tas taču ir bērns, – iebilda jaunākā.

– Nu un tad! Kāda man daļa gar svešu bērnu.

Liesmas jau lodāja pa iebraucamās vietas skaidu jumtu, vienlaikus pārsviezdamās uz stalli, šķūni, dzīvojamo ēku un pirti.

Meita izbijusies atkāpās.

– Nāc, māt! Lai paliek tīne. Vienalga, tālāk to nepavilksim. Nāc! Izskatījās, ka vecā neko vairs nedzird.

Gluži kā apdullusi, viņa pie sevis murmināja:

– Un tas viss notiek manā acu priekšā. Un neviens neko nespēj darīt.

– Tur jau tā lieta, māt, ka nespēj. Paskaties apkārt! Paskaties! Visur deg.

Bērns kļiedza, cik jaudāja. Aizelsdamies un aizsmakdams pats no savas kliegšanas.

– Sadeg... Paskaties, kā sadeg viss, ko savā mūžā esmu sarūpējusi. Paskaties! – pie sevis murmināja vecā, liesmu atspulgam nedabīgi mirdzot acīs. – Nedomāju, nekad nedomāju, ka tāds būs mans gals.

Bērna balss aizlūza, tomēr viņš vēl arvien turpināja raudāt, tikai nu jau krietni klusāk.

– Nē, es to nespēju klausīties, – nočukstēja jaunākā.

Un, kaut arī apkārt valdīja troksnis, jo lūza degošās sijas, viņpus ielai rēja suņi, blēja kazas, māva govīs un nikni lamājās vīri, valdīdami pārbijušos zirgus, kas zviegdami slējās pakalķājās, māte meitas teikto tomēr bija sadzirdējusi.

– Ej, vācies, pazūdi, ja nevari izturēt! Glāb svešu kverpli! Tu – nožēlojamā ālava un krople, – viņa iekliedzās, un šajā kļiedzienā, šķiet, izlauzās viss gadiem krātais naidis pret neglīto meitu, dusmas par pašas dzīvi un visbeidzot – tā brīža bezcerīgais izmisums.

Jaunākā sieviete, spēji apcirtusies, pazuda dūmos. Beidzot viņa bija sapratusi, no kuras puses skan zīdaiņa raudas.

Tajā brīdī vecākā apjēdza, ka patiesi palikusi viena. Un, jo tuvāk rūkdamas nāca liesmas, jo vairāk attālinājās visi pārējie trokšņi. Vīru lamas, sievu vaimanas, govju māviēni, sivēnu kviekšana. Virsnieku strupās komandas un zaldātu monotonā sasaukšanās. Vienīgi zirgi, izrāvušies no turētāju rokām, pakaviem kladzot, ik pa brīdim aizauļoja garām iebraucamai vietai, lēkdami pāri gruzdošajiem dēļiem.

“Kas varēja iedomāties, ka viss beigsies tā,” nodomāja vecā un, par spīti dūmiem, kas cirtās rīklē, sāka saukt:

– Katrīn! Katiņ! Nāc atpakaļ, manu Katiņ... meitiņ... manu...

Tomēr ar katru nākamo vārdu kļiedziens kļuva klusāks, līdz visbeidzot pārtapa čukstā, ko neviens vairs nedzirdēja. Pilnīgi neviens. Arī viņa pati ne.

Sievietei, kas, nespēkā sakņupusi, sēdēja uz tīnes, pēkšņi šķita, ka tā atgriezies Adiamindē. Tajā pašā Adiamindē, kur viņa bija vienu vienīgu reizi mūžā. Tovasar, kad kopā ar māti brauca pie virsmācītāja Martina fon Reisnera, lai piedzītu tēva Johana fon Šulcena testamentā novēlēto mantojuma daļu, ko bija apstiprinājusi Rīgas rātes tiesa. Un vēl – sieviete atcerējās, cik, turp braucot, abas bija nobijušās, jo neticēja, ka fon Reisners piekāpsies. Bet māte meitu mierināja, teikdama, lai Natalī neuztraucoties. Sliktāk taču nebūšot kā toreiz, kad fon Šulcens dāvājis brīvību un vienlaikus padzinis no Adiamindes.

Tomēr fon Reisners apbrīnojamā kārtā piekāpās, un pēc tam... Pēc tam... Jau krietni vēlāk, kad māte bija izgājusi pastaigāties pa veco, aizaugušo muižas dārzu, Natalī, gulēdama otrā stāva lielajā guļamistabā pie atvērtā loga, nekādi nespēja aprast ar domu, ka viņas tēvs, Rīgas birģermeistars fon Šulcens, kurš savulaik uzbūvējis šo muižu, ir tas pats fon Šulcens, kas padzina māti no Adiamindes, apzināti nolemdams cilvēka prātam grūti aptveramiem pārbaudījumiem un ciešanām. Bet, par laimi, māte to visu bija izturējusi. Tāpēc nu viņas abas atgriezās, lai saņemtu savu mantojuma tiesu. Lai saņemtu mantojuma tiesu un beidzot kļūtu bagātas. Gluži kā atalgojumu par visām ciešanām.

Tā laikam bija laimīgākā diena viņas mūžā. Bet nu tas viss sadedga un izkūpēja gaisā. Gan laime, gan ciešanas.

Māte staigāja pa aizaugušo dārzu.

Natalī gulēja lielajā istabā pie atvērtā loga.

Smaržoja pēc mēsliem un lielceļa putekļiem. Jaunais, glītais sulainis saplēstajā livrejā, kas abas bija sagaidījis, stāvēdams uz lieveņa, turpat lejā savā nodabā klusu svilpoja. Un viņa, nogurusi no tāla ceļa, laidās vieglā snaudā.

Tobrīd Natalī vēl nezināja, ka, mājup braucot, ceļmalā redzēs dīvainu vīru sirmā parūkā ar caururbjošu skatienu, bet sulainis, kurš lejā uz lieveņa tik bezrūpīgi svilpoja, pavisam drīz kļūs par viņas vīru. Tobrīd Natalī to visu vēl nezināja. Viņa gribēja vienīgi gulēt, gulēt, gulēt.